DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.44
CZU: 338.124.4:330.35

ANALYSIS OF CRISIS TRIGGERS AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC GROWTH

ANALIZA FACTORILOR DECLANȘATORI AI CRIZELOR ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE

BOGOEVA Milana, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
telefon:+37362004410
e-mail autor: milana.bogoeva.clcl@ase.md

Abstract: *Economic crises represent fundamental disturbances that determine macroeconomic stability and growth dynamics. This research provides a comprehensive study of crisis concepts, classifications, and impact mechanisms. The paper examines the typology of crises by scale and origin, providing a detailed analysis of business cycle phases from expansion to depression. It identifies key triggers, such as speculative behavior and excessive credit expansion. The methodological framework is based on comparative and systemic analysis, with a practical section focusing on the Great Depression (1929–1939), the 2008 Global Financial Crisis, and the COVID-19 pandemic. The results confirm that crises are recurrent manifestations of accumulated imbalances within the business cycle. Beyond production declines and unemployment, the study substantiates that crises drive structural modernization, shedding distortions to pave the way for a new stage of development.*
Key words: *global recession , financial instability, unemployment, banking crisis, economic crisis, economic growth.*
JEL CLASSIFICATION: E32, O40, G01

INTRODUCERE: În condițiile actuale ale globalizării și ale interdependenței strânse a piețelor naționale, crizele economice au încetat să mai fie simple disfuncționalități locale, transformându-se într-o amenințare sistemică la adresa stabilității macroeconomice. **Actualitatea** acestei teme derivă din necesitatea unei înțelegeri profunde a naturii ciclice a proceselor de piață. Deoarece criza este o fază firească a dezvoltării, studierea acesteia permite determinarea mecanismelor de modernizare structurală ulterioară. Înțelegerea modului în care faza de expansiune trece inevitabil în depresiune oferă instituțiilor statului posibilitatea de a elabora măsuri de răspuns preventiv și de a minimiza dezechilibrele acumulate.Scopul lucrării constă în analiza complexă a factorilor declanșatori care provoacă crizele economice și în identificarea canalelor prin care acestea influențează dinamica creșterii economice pe termen lung. Metodologia cercetării se bazează pe utilizarea integrată a metodei istorice pentru urmărirea evoluției crizelor în timp și pentru a identifica punctele comune între marea depresiune din 1929, criza financiară din 2008 și criza pandemica COVID-19. În finalul cercetării, sunt formulate concluzii privind legătura inseparabilă dintre șocurile de criză și perspectivele de dezvoltare globală pe termen lung.

CONȚINUTUL DE BAZĂ: Fenomenele de criză reprezintă o parte inevitabilă a dezvoltării economiei mondiale. Problemele de pe piața financiară a unei țări duc inevitabil la o criză economică – scăderea activității economice, falimentul întreprinderilor, creșterea șomajului, creșterea bruscă a prețurilor și alte dificultăți pentru populație. Economia reprezintă un sistem interconectat și echilibrat între cererea și oferta de bunuri de consum, factori de producție și capital monetar. Atunci când acest echilibru este grav perturbat apare criza economică. O criză economică nu este un eveniment izolat, ci face parte din fluctuațiile ciclice. Spre deosebire de fluctuațiile sezoniere, care trec repede, sau cele întâmplătoare (accidentale), crizele ciclice sunt sistemice. Ele apar periodic pentru că economia se "supraîncălzește" și are nevoie de o corecție. Considerand durata crizelor (Tabelul 1) deosebim:

-ciclurile Kitchin apar sub forma unor recesiuni ușoare generate de acumularea stocurilor excedentare;

-ciclurile Juglar reprezintă „durata standard" a unei crize majore, fiind strâns legate de procesul de reînnoire capitalului fix (echipamente și tehnologii) și sistemului de investiții;

-ciclurile Kondratieff, care marchează catastrofe economice majore, forțând restructurarea completă a sistemului mondial prin trecerea la noi paradigme tehnologice.

Tabelul 1. Clasificarea crizelor după durată

Pe termen scurt (3-3.5ani)	Ciclurile Kitchin	Ex: Criza din industria cărbunelui din Marea Britanie
Pe termen mediu (8-10ani)	Ciclurile Juglar	Ex: Criza ipotecară din SUA (2008)
Pe termen lung (50-60ani)	Ciclurile Kondratieff	Ex: Marea Criză Economică (1929)

Sursa: Wolla, S. A. (2023)

Crizele pot îmbrăca o formă structurală, apărând ca rezultat al disproporțiilor între sectoarele economiei, unde ramurile învechite coexistă cu cele insuficient dezvoltate, ce impun investiții semnificative și o recalificare a forței de muncă. În contrast, forma ciclică a crizei propriu-zisă se manifestă printr-o succesiune regulată de faze: expansiune (înviorarea; avântul) recesiune (criza; stagnare/depresiune). Apoi ciclul se repetă: creștere, recesiune etc.

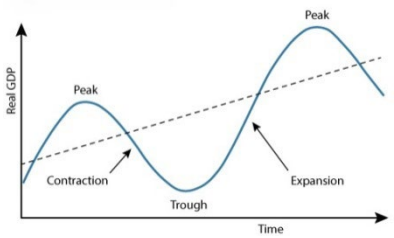

Figura 1: Reprezentarea grafică a fazelor ciclului economic
Sursa: Wolla, S. A. (2023)

Principalii factori declanșatori ai crizelor de-a lungul timpului au fost:

1) Factori de producție legate de supraproducția și saturația pieței, schimbările cererii și învechirea tehnologiilor. Un exemplu definitoriu este criza din Marea Britanie (1980), unde supraproducția de cărbune a persistat în pofida faptului că piața era deja saturată și orientată către surse de energie mai ieftine. Cauza principală a fost ineficiența tehnologică în extragerea cărbunelui, costurile de producție fiind mult mai mari decât prețul de vânzare, ceea ce a făcut acest produs total necompetitiv pe piața mondială. Această acumulare de stocuri nerentabile a declanșat o „selecție naturală" dură, ducând la oprirea subvențiilor de stat pentru exploatările unde cărbunele nu mai genera profit. ***Impactul***: închiderea centrelor de producție care a lăsat sute de mii de oameni fără locuri de muncă, prăbușind instantaneu puterea de cumpărare și cererea solventă în regiunile dependente de această resursă. În final, această criză a demonstrat că un produs (cărbunele) care nu se mai adaptează nevoilor pieței forțează o restructurare radicală a întregii economii reale.

2) Factori monetari și financiari cum a fost expansiunea excesivă a creditului, bule speculative, supraîncălzirea pieței financiare. Până în 2008, în Statele Unite ale Americii s-a format o situație economică dificilă, așa-numita „capcană a datoriilor", care a dus la cea mai gravă criză de la Marea Criză Economică 2008. Cauzele crizei au fost falimentele unor mari companii financiare, scăderea prețurilor la imobiliare și diminuarea încrederii în sistemul financiar, ceea ce a provocat o reacție în lanț în economia din SUA și în întreaga lume: băncile au acordat prea multe credite ipotecare persoanelor cu venituri mici și au speculat excesiv pe piața imobiliară. Băncile vindeau aceste credite altor companii sub formă de valori mobiliare garantate cu ipoteci, pentru a nu-și asuma riscul și pentru a obține profit rapid. Companiile financiare luau credite pentru a cumpăra aceste valori mobiliare, sperând să obțină rapid profit. Dar când prețurile locuințelor au încetat să mai crească, oamenii nu au mai putut plăti creditele ipotecare, băncile și investitorii au pierdut bani, iar unele companii mari,

precum Lehman Brothers, au dat faliment. ***Impactul***: scăderea prețurilor materiilor prime, a imobiliarelor și a activelor financiare, Drept urmare, în multe țări a crescut deficitul bugetar, au scăzut veniturile din exporturi, turism și remiteri, iar în Asia și America Latină cererea agregată pentru produse a scăzut; PIB-ul mondial a scăzut de la 5,8 % în 2007 la 0,8 % în 2009, rata șomajului în SUA a ajuns la aproximativ 15 milioane de persoane, iar în America Latină a crescut până la 8,3 %.

3) Factori psihologici și informaționali cum ar fi pierderea încrederii consumatorilor și „comportamentul de turmă" al investitorilor. De exemplu, marea criză economică 1929- 1939, rezultatul unor probleme economice cumulative și au dus la criza Wall Street din 1929. Cauzele evidente au fost speculațiile și cumpărarea acțiunilor pe credit, supraproducție în industrie și agricultură, precum și încrederea excesivă a societății într-o creștere economică nesfârșită. Aceste procese au dus la prăbușirea bursei și SUA s-a transformat în cel mai mare creditor mondial. Economia țării se dezvolta rapid:Industria creștea vertiginos, se răspândeau noi tehnologii: radio, automobile. Convingerea într-o creștere economică infinită a declanșat o febră bursieră. Un număr uriaș de oameni a început să cumpere acțiuni, sperând să câștige rapid bani. În același timp, mulți investitori cumpărau acțiuni pe credit-plăteau doar aproximativ 10% din banii proprii, iar restul îl împrumutau de la brokeri. Atât timp cât prețurile creșteau, acest sistem funcționa, dar făcea piața extrem de instabilă. Când profiturile reale nu au mai justificat prețurile acțiunilor, încrederea investitorilor s-a prăbușit. Vânzarea masivă a acțiunilor a provocat panică pe bursă, iar piața s-a prăbușit rapid. Impactul a fost falimentarea în masă a băncilor, precum creșterea bruscă a șomajul (la începutul anilor 1930, rata șomajului în SUA a ajuns la aproximativ 25%), scăderea nivelului de trai al populației. Astfel, efectele crizei s-au resimțit nu doar în economie, ci și în viața socială și politică a multor țări (Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Canada, Japonia, Australia, Brazilia, Argentina). **In realitate, o criză începe adesea de la un factor real, se transformă într-o problemă financiară și explodează prin factorul psihologic.**

Criza economică provocată de pandemia COVID-19:

Conform statisticilor Băncii Mondiale a fost înregistrat în 2020 o scădere al PIB-ului global de 3,2%, depășind în intensitate criza financiara globala din 2009, când contracția a fost de doar 1,3%. În ceea ce privește Republica Moldova, efectele acestei crize s-au manifestat printr-o recesiune economică extrem de severă. Consecințele macroeconomice ale perioadei de criză s-au reflectat direct în dinamica PIB-ului, așa cum este ilustrat în Figura 2.

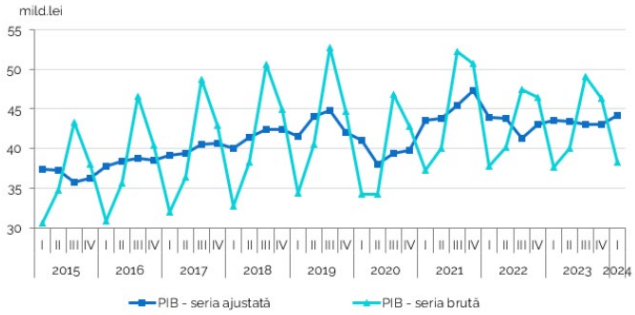

Figura 2. Dinamica trimestriala a PIB 2015-2024, miliarde lei
Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2024)

Analizând seria ajustată ,se observă o scădere vizibilă a volumului PIB de la o valoare medie de aproximativ 44,8 miliarde lei în trimestrele anului 2019, până la un nivel minim critic de circa 38 miliarde lei în trimestrul II pentru 2020. Această diminuare a valorilor absolute de pe grafic corespunde unui indice al volumului fizic de 91,7%. Cu alte cuvinte, contracția vizualizată în miliarde de lei reprezintă o scădere reală a economiei de 8,3% față de anul precedent. Această prăbușire a fost determinată atât de reducerea consumului intern, cât și de scăderea nivelului investițiilor private și publice, economia fiind afectată simultan de șocuri pe partea cererii și pe cea a ofertei. Criza pandemică COVID-19 se distinge fundamental de episoadele de recesiune anterioare prin natura sa

multidimensională. Pe lângă consecințele economice imediate, aceasta a provocat disfuncționalități sociale majore și restricții sanitare fără precedent. Datele din 2020 indică un impact profund asupra sectoarelor cheie, precum comerțul internațional, turismul și industria serviciilor. Criza pandemică a a contribuit la creșterea ratei șomajului, falimentul întreprinderilor mici și mijlocii și o reducere semnificativă a încasărilor bugetare RM, având o economie dependentă de exporturi și remitențe, a resimțit sever reducerea fluxurilor comerciale, fapt ce a dus la coborârea indicatorilor PIB sub pragul de echilibru menținut în anii precedenți. Diversificarea economică redusă și dependența de piețele externe au rămas factori critici care au amplificat expunerea țării la șocurile sistemice. Un alt factor determinant, care subliniază fragilitatea structurii economice în perioada pandemiei, este reprezentat de evoluția cursului de schimb mediu anual al leului moldovenesc în raport cu dolarul american. In anul 2020, acest indicator a constituit 17,32 lei pentru un dolar, fiind în scădere față de nivelul de 17,58 lei înregistrat în 2019. Această fluctuație a mascat o presiune imensă asupra monedei naționale, generată de reducerea drastică a exporturilor și a volumului remitențelor. Pentru preveni o devalorizare accentuată a leului, similară celei din anul 2009, Banca Națională a Moldovei a menținut stabilitatea cursului prin utilizarea activă a rezervelor valutare ale țării.

CONCLUZII

Analiza crizelor evidențiază caracterul lor inevitabil și ciclic în cadrul proceselor de dezvoltare economică. Ciclicitatea crizelor economice este confirmată prin repetarea cauzelor structurale: speculațiile, creditarea excesivă, supraevaluarea activelor și controlul insuficient al instituțiilor financiare. Consecințele se repetă, de asemenea: încetinirea economiei, creșterea instabilității sociale și necesitatea măsurilor guvernamentale și monetare pentru stabilizarea situației. Aceasta permite concluzia că crizele reprezintă o fază naturală a dezvoltării economiei capitaliste, care necesită reglementare sistemică și măsuri preventive predictibile: “Nu supraviețuiește cea mai puternică dintre specii, nici cea mai inteligentă, ci aceea care reacționează cel mai bine la schimbare” (Charles Darwin) În prezent, debutul crizei se observă în primul rând pe piața financiară. Criza economică se încheie întotdeauna cu o perioadă de creștere, dar după creștere urmează inevitabil o scădere.

REFERINȚE:

1. Babaeva, E. E. (2014). Mirovoj finansovyj krizis 2008-2009 godov: prichiny i posledstviya dlya mirovoj ekonomiki. Retrieved from https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-finansovyy-krizis-2008-2009-godov-prichiny-i-posledstviya-dlya-mirovoy-ekonomiki/viewer
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2024, June 17). Produsul intern brut în trimestrul I 2024. Retrieved from https://statistica.gov.md/ro/produsul-intern-brut-in-trimestrul-i-2024-9497_61320.html
3. Finansovaya gramotnost' na urokakh Vseobshchej istorii i Istorii Rossii. (2018). Ekonomicheskie krizisy i cikly. Ministerstvo finansov Rossijskoj Federacii. Retrieved from https://fingram-history.oc3.ru/contents/ekonomicheskie-krizisy-i-tsikly
4. Institutu Mezhdunarodnykh ekonomicheskikh svyazej. (n.d.). Finansovye krizisy i ikh posledstviya dlya mirovoj ekonomiki. Retrieved from https://imes.su/press-tsentr/stati/finansovye-krizisy-i-ikh-posledstviya-dlya-mirovoj-ekonomiki/
5. Sekret Firmy. (2022, June 28). Chto takoe Velikaya depressiya. Ob"yasnyaem prostymi slovami. Retrieved from https://secretmag.ru/enciklopediya/chto-takoe-velikaya-depressiya-obyasnyaem-prostymi-slovami.htm
6. Wolla, S. A. (2023, March 1). All about the business cycle: Where do recessions come from? Retrieved from https://www.stlouisfed.org/publications/page-one-economics/2023/03/01/all-about-the-business-cycle-where-do-recessions-come-from
7. YaKlass. (n.d.). Ekonomicheskie krizisy. Retrieved from https://www.yaklass.ru/p/osnovy-finansovoj-gramotnosti/11-klass/finansovye-mekhanizmy-raboty-predpriiatiia-6843716/kak-vesti-sebia-v-sluchae-ekonomicheskogo-krizisa-158286/re-8b04474c-4e3b-4946-b448-ff0016753b27

Coordonator științific: LIVITCHI Oxana, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: livitchi.oxana@ase.md